

Донецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. Н.К. Крупської
Науково-методичний відділ

“ПІЗНАЙМО В СЕРЦІ РІДНЕ СЛОВО”

(сценарій свята до Дня української писемності та мови)

Донецьк 2005

ББК 78.381.9:81

П 32

Пізнаймо в серці рідне слово: Сценарій свята до дня української писемності та мови / Донец. ОУНБ ім. Н.К. Крупської; Склад. Н.П. Супрунець. – Донецьк: Схід. видав. дім, 2005. - 20 с.

Складач: Н.П. Супрунець

Редактор: О.Г. Бриль

Відповідальний
за випуск: Н.П. Авдєєнко

Комп'ютерний набір: В.І. Копійка

Зал оформлено атрибутами народного побуту України, портретами українських письменників, висловами про рідну мову. До уваги відвідувачів – книжкова виставка “О рідне слово, хто без тебе я?!” , виставка робіт народних умільців.

Крилаті вислови про мову для оформлення залу:

*Скарбе мій єдиний,
З тобою я найбагатший
І найдужчий у світі.*
(С. Плачинда)

*У слові рідному велика сила є,
Що розбива граніт і золото кує!*
(М. Рильський)

*Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється, ожива,
Як їх почує!*
(Т. Шевченко)

*О мово рідна! Їй гаряче
Віддав я серце недарма:
Без мови рідної, юначе,
Народу нашого нема.*
(В. Сосюра)

Вся і давність, і обнова – українська мова.
(П. Тичина)

*Як прислів'я чудове
Йде від роду до роду,
Що народ – зодчий мови,
Мова – зодчий народу.*
(Д. Білоус)

Звучить пісня Т. Петриненка “Україна”.
На сцену виходять ведучі в українських народних костюмах, читці.

І ведучий: Україна... Золота, чарівна сторона.
Скільки ніжних, поетичних слів придумали люди, щоб висловити свою гарячу любов до краю, де народились і живуть!

Читець 1: *Україно! Ти для мене – диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо, горда і вразлива,*

*З тебе дивуватися повік.
Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю –
Хай мовчать Америка й Росія,
Коли я з тобою говорю!
Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.
Україно! Ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова.
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.
Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи – все одно.
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.
(В. Симоненко)*

2 ведучий: В глибину століть сягає історія нашого народу. І чим більше проходить часу, тим яскравіше ми її уявляємо. Пізнати історію нашої Батьківщини, рідної мови нам допомагають книги і самобутня народна творчість: мелодійні пісні та думи, барвисті коломийки та ліричні хороводи, фантастичний світ казок.

1 ведучий: Сьогодні ми відзначаємо День української писемності та мови, це державне свято, засноване Указом Президента України 1997 року і приурочене до вшанування пам'яті Преподобного Нестора – ченця Києво-Печерського монастиря, славнозвісного літописця.

Воно має підтвердити нашу любов і повагу до рідного слова, до своєї культури, які попри жорстокі випробування на крутих дорогах історії, зберегли неперебутню силу, красу і величність.

Читець 2: *Мова, наша мова –
Мова кольорова,
В ній гроза травнева
Й тиша вечорова.*

*Мова, наша мова –
Літ минулих повість,
Вічно юна мудрість,
Сива наша совість.*

*Мова, наша мова –
Мрійнику – жар-птиця,
Грішнику – спокута,
Спраглому – криниця.*

*А для мене, мово, ти, мов синє море,
У якому тоне і печаль, і горе.
(В. Симоненко)*

*Звучить пісня “Звучи, рідна мово...”
(сл. А. Демиденка, муз. О. Семенова)*

- 1 ведучий: Українська мова є національною мовою великого європейського народу, феноменальний витвір народного генія. Належить вона до давніх високорозвинених мов світу, якою повинен пишатися й залюбки спілкуватися кожен українець, кожен громадянин Української держави.
- 2 ведучий: Вона є рідною для понад п'ятидесяти мільйонів людей, які мешкають на всіх континентах земної кулі. Нею написані геніальні твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки.

Читець 1: *Мово рідна! Ти ж – як море –
безконечна, могутня, глибинна.
Котиш і котиш хвилі своїх
лексиконів, а їм немає кінця-краю.
Мільйоноголосо бриниш говірками,
а вони шумлять і дзвенять,
і б'ють у наші груди, мов
хвилі морські – в берег.
Красо моя! В тобі мудрість віків,
і пам'ять тисячоліть, і зойк матерів
у годину лиху, і переможний
гук лицарів твоїх у днину побідну,
і пісня серця дівочого в коханні своїм,
і крик новонародженого;
в тобі, мово, неосяжна душа народу –
його щирість і щедрість, радощі й печалі,
його труд, і піт, і кров, і сміх, і безсмертя його.*
(С. Плачинда)

- 1 ведучий: Лексичне багатство української мови становить понад 200 тисяч слів. Крім багатой лексики, різних діалектичних говірок, вона вирізняється ще й милозвучністю, чудовим поетичним ладом, європейською глибокодумністю.

Читець 2: *“Арфо серця мого! Люблю зажуру пісень твоїх, і невмирущий оптимізм гумору твого, і музику слів твоїх. Скарбе мій єдиний, з тобою я найбагатший і найдужчий у світі, без тебе – перекотиполе, що його вітер несе у сіру безвість, у млу небуття. Твердине моя, і захисток, і гордість, і розрада в годину смутку! Люблю тебе і в*

гніві, коли ти клекочеш, як вулкан, і гримииш громами на ворогів, і вбити можеш словом єдиним, як блискавкою. Люблю і твою ніжність, коли ти одним-однісіньким словом зігриваєш, мов сонце, і підносиш над хмари та між зорі, і повертаєш до діяння, до життя, наснаго моя і мудрий вічний вчитель мій”.

(С. Плачинда)

2 ведучий: Визначні вчені-лінгвісти й історики переконливо довели, що українська мова має свою давню історію, належить до цілком самобутніх, оригінальних творінь українського народу, нації, мовних шедеврів усього людства.

Читець 1: *“Світлоносна! Ти завжди вабиш, чаруєш, кличеш на теплі й могутні хвилі свої. І я, як вірний і вічний юнга твій, пливу й пливу твоїми просторами і не намілююсь глибинами та безмежжям твоїм. Єдина печаль проймає, що не вистачить життя мого, аби переplistи твій лексичний океан.*

Бо ти ж є Вічність. Ти є Правда, Добро і Краса народу нашого. Тож такою і будь вічно, мово рідна! А з тобою будемо вічними і ми, діти твої, на розкішних і безконечних берегах твоїх”.

(С. Плачинда)

1 ведучий: Виникнення письма має надзвичайно велике значення в історії народу. Письмо – одне з найістотніших знарядь культури, яке в просторі і часі розширює функціонування мови.

2 ведучий: Стосовно української писемності, вчені вважають, що автори трипільських написів – пелазги – найдавніші племена, які жили на території України, мали свою звукобуквену азбуку, яку можна вважати першою у світі. З II тисячоліття до н.е., на думку істориків, пелазги почали міграцію на південь, до Італії та Малої Азії, куди занесли свою азбуку. В Італії нащадками пелазьких племен були етруски, відомі високим рівнем розвитку культури та писемності.

1 ведучий: Звукобуквений алфавіт етрусків став ключем до розшифрування пелазьких написів Трипільля, оскільки трипільська абетка виявилася спорідненою з етрусською. На це ще 1959 року звернув увагу М. Суслопаров, який писав, що пелазький алфавіт – це не що інше, як етрусський алфавіт, і навів висловлювання історика другої половини I ст. до н.е. Діодора Сицилійського про те, що етруські букви могли б мати назву пелазьких, бо пелазги ними користувалися. З цього випливає, що витoki української писемності сягають періоду II тисячоліття до н.е. Давню грецьку абетку, яку використали Кирило і Мефодій для створення кирилиці, елліни одержали від пелазгів.

2 ведучий: Чи не загадковішим витвором нашої давнини є так звана “Велесова книга” – пам’ятка стародавньої культури, що розповідає про передісторію слов’ян, про їхню боротьбу з ворогами, захищає віру предків.

Читець 2: *У часи ті Бог великий
Не ховавсь в небесній млі,
А усі боги родились
І вмирали на землі.
Рано вдосвіта на сході
Прокидавсь ясний Дажбог,
І ходив-блукав до ночі
Синім степом без дорог.
По зелених пишних луках
Велес пас овець гладких,
Грів їх вовною м’якою,
Одганяв вовків від них.*

Читець 1: *Над дрімучими лісами
По пустелі степовій
Бог Стрибог літав на крилах,
Грав на кобзі золотій.
Бог Перун на чорних хмарах
Вічно землю об’їздив,
Часом плакав, як дитина,
Часом сурмами будив...*

Читець 2: *А в річках жили русалки,
Хапуни-водяники,
Лісовик свистів у лісі,
І сміялись мавки...
(О. Олесь)*

1 ведучий: “Велесова книга”... Таємнича, загадкова розповідь наших предків про світ, природу, богів... Її загадку все ще не розгадано. Будемо сподіватись, що український письменник Сергій Плачинда, англієць Ричард Вілсон, російський літературознавець Дмитро Лихачов, давньогрецький історик Діодор Сицилійський та ін. мали підстави твердити, що писемність, котра виникла на території сучасної України, є однією з перших в світі.

2 ведучий: Шлях розвитку нашої мови – це тернистий шлях боротьби. Багато, дуже багато жорстоких літ і століть пережила наша невмируща мова.

*Тихо звучить класична музика.
Ведучі й читці по черзі зачитують скорботні дати
в історії розвитку української мови:*

- 1720 рік - російський цар Петро I заборонив друкувати книги українською мовою.
- 1769 рік - видано Указ Синоду про вилучення у населення країни українських букварів та текстів з церковних книг.
- 1775 рік - зруйновано Запорізьку Січ і закрито українські школи при полкових козацьких канцеляріях.
- 1811 рік - закрито Києво-Могилянську Академію.
- 1847 рік - розгром Кирило-Мефодіївського братства.
- 1862 рік - закрито українські недільні школи, які безкоштовно організовували видатні діячі української культури.
- 1863 рік - указ російського міністра Валуєва про заборону видання книжок українською мовою.
- 1876 рік - Емський акт про заборону ввезення української книги з-за кордону, заборону українського театру й друкування нот українських пісень.
- 1884 рік - закрито всі українські театри.
- 1908 рік - Указ Сенату про «шкідливість культурної і освітньої діяльності в Україні».
- 1914 рік - указ Миколи II про скасування української преси.
- 1938 рік - Сталінський уряд видає постанову про обов'язкове вивчення російської мови, чим підтинає коріння мові українській.
- 1978 рік - Постанова ЦК КПРС про посилення вивчення та викладання російської мови та літератури («Брежнєвський циркуляр»).
- 1983 рік - видано постанову про так зване посилене вивчення російської мови в школах і поділ класів в українських школах на дві групи – російські та українські, що призвело до нехтування рідною мовою навіть багатьма українцями.

1989 рік - видано постанову, яка закріплювала в Україні російську мову як офіційну загальнодержавну, чим українську мову було відсунуто на другий план, що позначається ще й сьогодні.

(Музика замовкає)

1 ведучий: Але попри всі негаразди і заборони наша рідна мова розвивалася й міцніла. Краса і велич мови нашого народу яскраво віддзеркалена в українському фольклорі, в творах красною письменства, мистецькій і науковій літературі, в живому щоденному спілкуванні. Українська мова єднає, згуртовує та підтримує нас як український народ, як українську націю, як українську державу.

Читець 1: *Мені казав один ханжа,
Що наша мова геть відстала,
Що краще йшла б мені чужа,
Немов до хліба – кусень сала,
Що весь мій поетичний план
Спинитись може напівході,
Що я – останній з могікан,
Що наша мова вже не в моді.
Гей, проповіднику! Стривай!
Твої слова – старенька ряса.
Я не піду в твій тихий рай,
Я – син Великого Тараса.
Як Прометей не вмер від ран,
Не вмере і мова – гарна зроду.
Я не останній з могікан,
Я – син великого народу!*
(В. Діденко)

1 ведучий: Визначну роль мови в духовному житті народу завжди підкреслювали видатні діячі української та світової культури. Їх прекрасні та влучні вислови – це своєрідний дороговказ на шляху відродження рідної мови. Пропонуємо вам, шановні присутні, взяти участь у конкурсі «Кому належать слова» (див. Додаток № 1).

*Звучить пісня “Не цурайся пісні”
(сл. М. Федунця, муз. В. Кравчука)*

2 ведучий: Пісня українська! Хто не був зачарований нею! Вона натхненна, мелодійна, безмежна широтою й красою образів. “Дзвенить піснями Україна”, - писав М.В. Гоголь. І справді – пісні-самоцвіти лунають над широкими степами і високими горами. То вони звучать, як

стогін Дніпра-Славути, то як голос душі людської, журби і туги за рідним краєм і безмежної любові до матері-землі.

Читець 2: *Вона лунала в тиші урочистій
І ніжне слово брало у полон,
І пестила, і ніжила в колисці
Дитячий сон.
Крилатим птахом линула в діброві,
І сяйво зір тримала на крилі,
І в кожному слові, сповненім любові,
Бриніли чари рідної землі.
Кружляй же завжди, пісня на орбіті,
Брини й лунай в різноголоссі нот.
Про рідний край і нашу пісню в світі
Не забувай, співучий мій народ!*
(Г. Корнієнко)

2 ведучий: А зараз, шановні друзі, запрошуємо вас до участі у вікторині «Чарівний світ української пісні» (див. Додаток № 2).

1 ведучий: Українська поезія протягом віків співала і співає величальну пісню матері. Бо ж в образі матері втілюється вся краса світу, його сонячність, безмежність, незрівнянність.

Вона подарувала нам життя, навчила говорити і запалила все найкраще в нашій душі. Рідний дім, яблуні й вишні в квіту, журлива річка, запашний луг – це усе те, що зветься Батьківщиною.

Читець 1: *Мамо, матусенько, ненько, -
Сонцем на чистій воді
Сяють слова ці незгасні
В радості, смутку й біді.
 Їх я шепчу, як молитву,
 Ними живу і горю.
 Ти із життям мені, мабуть,
 Подарувала зорю.
Тож і приходять удача,
Й доля мене не мина.
Мамо, матусенько, ненько, -
В серці, як пісня, луна.*
(С. Жуковський)

Звучить “Пісня про рушник”
(сл. А. Малишка, муз. П. Майбороди)

2 ведучий: Рідна мова веде нас у чудовий світ мистецтва, літератури, влучних

висловів. Прислів'я та приказки – неоціненна скарбниця народної мудрості, кожне покоління збагачує її новими коштовними перлами. У змісті мудрих висловів віддзеркалюються побут, звичаї народу, його історія, мораль.

1 ведучий: Чимало існує прислів'їв та приказок про мову і слово. Ось тільки небагато прикладів:

- Бесіда дорогу скорочує.
- Правдиве слово броню робити готово.
- Слово не стріла, а до серця лине.
- За словом в кишеню не полізеш.

А які прислів'я про мову і слово знаєте ви?

*Проводиться конкурс-гра
(див. Додаток № 3)*

2 ведучий: Справжня краса мови – фразеологія. Тут знаходимо і осуд людських вад, і похвалу порядності. Тут звучать іронія і гумор, і все це невимушено, тонко, дотепно. Значення деяких фразеологічних зворотів у цілому дуже різняться від значення їх складових частин. Ось слово “сміятися” кожному відоме, воно означає бути веселим, у гарному настрої. А фразеологізм “сміятися на кутні” означає все навпаки – плакати. Краще пізнати зміст фразеологічних зворотів, їх влучність допоможе конкурс, до участі в якому запрошуємо всіх бажаючих.

*Проводиться конкурс знавців фразеологізмів
(див. Додаток № 4)*

*Звучить пісня “Рідна мова”
(сл. Г. Вієру, муз. П. Дворського)*

1 ведучий: Щоб пізнати багатство рідної мови, люди з давньої пори почали складати словники. Гарно сказав М. Рильський:

*Не бійтесь заглядати у словник,
Це пишний яр, а не сумне провалля:
Збирайте, як розумний садівник,
Достиглий овоч у Грінченка і Даля...*

2 ведучий: Зараз існують різні типи словників. Ось деякі з них:

- Словник української мови
- Словник-довідник з правописом
- Словник синонімів української мови
- Тлумачний словник української мови
- Орфографічний словник української мови

- Словник наголосів української літературної мови
- Російсько-український словник
- Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник

1 ведучий: Українська мова посідає пріоритетне місце серед мов світу за кількістю пестливих форм. “Матінко”, “соловейко”, “малесенький”, “першенький” – ось як лагідно звучать наші слова.

Дітей в Україні називали тільки лагідно: Петрик, Іванко, Галинка. Дорослих – поважливо. Улюблені українські імена теж розповідають про народну душу. Оспіване в піснях ім'я Катерина походить від грецького слова, що означає “непорочна”, “свята”; Ярина в перекладі з грецької означає “мир”; Тарас у вільному перекладі з грецької означає “бунтівливий”.

2 ведучий: А який казковий дивосвіт рослинних та тваринних наймень витворило українське поетичне світосприймання! Тут і татарське зілля, і вовчі ягоди, горицвіт і павині очі, нечуй-вітер і перекоти-поле. Трав'янистого стрибунця український народ узгодив зі своєю національною психікою і нарік “коник”.

1 ведучий: А наймення місяців року? Ви тільки послухайте, як відповідають назви сутності пори року: січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень. Усі ці назви – відгук української душі на красу. В цих найменнях – замилювання світом і любов до нього. У творенні назв відбито національний спосіб думання.

2 ведучий: Мабуть багатьом з вас ще з дитинства відомий цей віршик, у якому пояснюється походження українських назв місяців:

*Січень січе, лютий лютує,
Березень плаче, квітень квітує,
Травень під ноги стеле травицю,
Червень збирає сіно в копиці...
Липень медовий бджілок чарує,
Серпень чудовий булки дарує.
Вересень трусить груші в садочку,
Жовтень гаптує клену сорочку.
Йде листопад, застеля килими.
Грудень надходить – початок зими.
(Ф. Петров)*

1 ведучий: Українська художня література – це жертовник, на який принесли свої серця кращі сини України; це світильник, що світив, світить і ще довго світитиме живим, надійним променем в Україні; це дзвін,

що пробуджує сонних, звертає заблукавших на певну дорогу і скликає до братання і згоди.

2 ведучий: Саме з шедевром української художньої літератури – “Енеїдою” І. Котляревського, що датована 1798 роком, пов'язується сучасна українська літературна мова. Знаменита поема стала першим друкованим твором, написаним живою народною мовою всупереч тогочасній традиції користування книжною українською мовою у писемній практиці, конкретні сфери якої, зокрема, книгодрукування, поступово зводилися нанівець заборонами на українське слово.

1 ведучий: Ще одна дата – 1840 рік, коли вперше було видано твори Т.Г. Шевченка, - може вважатися доленосною: з того часу українська літературна мова стала на важкий, але плідний шлях розвитку нормативної стабілізації. На цьому шляху і перепони, і забобони, і кров та сльози найкращих синів України.

*Проводиться конкурс «Упізнай письменника»
(див. Додаток № 5)*

Читець 1: *О рідне слово, хто без тебе я?
Німий жебрак, старцюючий бродяга,
Мертвяк, оброслий плиттям саркофага,
Прах, купа жалюгідного рам'я.
Моя ти пісня, сила і відвага,
Моє вселюдське й мамине ім'я.
Тобою палахтить душа моя,
Втішається тобою серця спрага.
Тебе у спадок віддали мені
Мої батьки і предки невідомі,
Що гинули за тебе на вогні.
Так не засни в запиленому томі,
В неткнутій коленкорівій труні –
Дзвени в моїм і правнуковім домі!
(Д. Павличко)*

2 ведучий: Нашому поколінню випало відповідальне і складне завдання – відродження української мови, слова, державності, нації. За нас цього ніхто не зробить. Це наш історичний обов'язок, виправдання нашого перебування на цьому світі.

1 ведучий: “Як парость виноградної лози, плекайте мову”, - благав нас, заповідав і наказував нам незабутній Максим Рильський.
Ми повинні гідно виконувати цей заповіт, бо, як писав відо-

мий мовознавець, перекладач, священник, професор Іван Огієнко, “мовне каліцтво є початком каліцтва душі”. Плекаймо кожне слово рідної мови, полімо бур'яни у власному мовленні, делікатно підправляймо мовлення інших. Не даймо вмерти рідному слову, не забуваймо його ні за яких обставин.

Читець 2: *Все в тобі з'єдналося, злилося –
Як і поміститься в одній! –
Шепіт зачарований колосся,
Поклик із катами на двобій.
Ти даєш поету дужі крила,
Що підносять правду в вишину,
Вченому ти лагідно відкрила
Мудрості людської глибину.
І тобі рости й не в'януть зроду,
Квітують в поемах і віршах,
Бо в тобі великого народу
Ніжна і замріяна душа!*
(В. Симоненко)

*Звучить пісня “Моя Україна”
(сл. М. Ткача, муз. І. Поклада).*

Додаток № 1

Конкурс “Кому належать слова”

Питання:

1. Слово – зброя. Як усяку зброю, його треба чистити і доглядати.
(М. Рильський)
2. Мова росте елементарно, разом з душею народу.
(І. Франко)
3. Той, хто дихає суржилом, не може мати духовного здоров'я.
(Д. Павличко)
4. Мова – життя духовного основа.
(М. Рильський)
5. Найбільше й найдорожче добро в кожного народу – це його мова.
(П. Мирний)
6. Мова – то цілюще народне джерело, і хто не припаде до нього вустами, той сам всихає від спраги.
(В. Сухомлинський)
7. Як парость виноградної лози, плекайте мову.
(М. Рильський)
8. Слово, моя ти єдина зброя, ми не повинні загинути обоє.
(Леся Українка)
9. Ой, яка чудова українська мова!
(О. Підсуха)
10. Слово є вчинок.
(Л. Толстой)
11. Яка людина, така й мова.
(Сенека)
12. Буду я навчатись мови золотої.
(А. Малишко)
13. Мова – це доля нашого народу.
(О. Гончар)

Додаток № 2

Вікторина “Чарівний світ української пісні”

Питання:

1. Хто сказав, що “народні пісні для України – все: і поезія, й історія, і батьківська могила, пісні ці – народна історія, жива, яскрава, сповнена барв, істини...”?
(М.В. Гоголь)
2. Хто автор слів “...українська пісня – це бездоганна душа українського народу, це його слава”?
(О.П. Довженко)
3. Кому з російських композиторів належать ці слова: “Є щасливо обдаровані натури... і щасливо обдаровані народи. Я бачив такий народ, народ-музикант, - це українці”?
(П.І. Чайковський)

4. Назвіть композиторів, які написали музику на поезії з “Кобзаря” Т. Г. Шевченка.
(М. Лисенко, П. Чайковський, С. Рахманінов, Я. Степовий, Л. Ревуцький та ін.)
5. Скількома мовами перекладено “Заповіт” Т.Г. Шевченка?
(147 мовами)
6. Які твори Т.Г. Шевченка стали народними піснями?
(“Зоре моя вечірняя...”, “Од села до села”, “Думи мої, думи”, “Реве та стогне Дніпр широкий”, “Така її доля”, “Як би мені черевички”, “Заповіт”)
7. Які вірші І. Франка були покладені на музику?
(“Вічний революціонер”, “Безмежне поле”, “Ой ти дівчино, з горіха зерня”, “В дорогу!”, “Земле моя...”, “Гримить!”, “Червона калино, чого в лузі гнешся?”)
8. Який великий російський композитор написав пісню на твір українського поета В. Забіли?
(М. Глінка “Гуде вітер вельми в полі”)
9. Хто автор слів:
“Тихо заграйте на рідних бандурах,
Небу свої каяття принесіть...”?
(О. Олесь)

Додаток № 3

Прислів'я і приказки про мову і слово (до конкурсу-гри)

- Будь господарем своєму слову.
- Від ласкавих слів утихає гнів.
- Від теплого слова і лід розмерзається.
- Вола в'яжуть мотуззям, а чоловіка – словом.
- Гостре словечко коле сердечко.
- Де багато слів, там мало мудрості.
- Добрі слова лунають, погані вбивають.
- І від солодких слів буває гірко.
- Краще мудре мовчання, ніж дурне казання.
- Лагідне слово – ключ до серця.
- Легко сказати, а зробити важко.
- Мовчання – це велике вміння вести бесіду.
- Мудре слово в громаді вагоме.
- На слові зірвався – увесь світ дізнався.
- Ніж лихе слово сказати, краще промовчати.
- Одне погане слово скажеш – почувеш десять.
- Пташку впізнають по пір'ю, а людину – по мові й мислі.
- Рана загоїться, але слово – ніколи.
- Рис розсипав – не збереш, сказав слово – не вернеш.
- Слів не розкидаєш – добру славу маєш.
- Слово без діла нічого не варте.
- Слово до слова – зложиться мова.
- Слово не горобець, вилетить - не піймаєш.

- Слово – не стріла, а глибше ранить.
- Слово – срібло, мовчання – золото.
- Слово старше, ніж гроші.
- Слово чемне кожному приємне.
- Спершу слово зваж, а потім скаж.
- Удар – забувається, а слово пам'ятається.

Додаток № 4

Конкурс знавців фразеологізмів

Завдання 1. До поданих висловів дібрати фразеологізми:

- а) бити когось прутом – всипати березової каші;
- б) бути помітним – впадати в очі;
- в) оголосити щось давно відоме – Америку відкрити;
- г) даремно сподіватись – чекати з моря погоди.

Завдання 2. Пояснити значення фразеологізмів:

- а) вилами по воді писано – про таке, що може не відбутись;
- б) як мокре горить – повільно, без бажання;
- в) з відкритим серцем – щиро;
- г) рукою подати – близько;
- д) спіймати на гарячому – викрити на місці злочину.

Завдання 3.

- а) Назвати фразеологізми зі словом “язик”
(тримати язика за зубами; язик до Києва доведе; чесати язика; вигострити язика; язик, як лопата; прикусити язика; проковтнути язика; молоти язиком; висолопити язика тощо);
- б) назвати фразеологізми зі словом “ніс”
(втерти носа; крутити носом; задерти носа; тримати ніс за вітром; не показувати носа тощо);
- в) назвати українські прислів'я та приказки, де вживаються числівники (у семи господинь хата не метена; один у полі не воїн; семеро одного не ждуть; де діточок сім, там доля всім; ледачий два рази робить, а скупий два рази платить; не хвалися жінкою в сім день, а в сім літ і т. ін.).

Конкурс “Упізнай письменника”

Питання:

1. Після II-ї Світової війни прославився як письменник-романіст. Найвідоміші романи – “Хліб і сіль”, “Чотири броди”, “Кров людська – не водиця”, “Правда і кривда”, “Дума про тебе”.
(Михайло Стельмах)
2. Був кінорежисером на Одеській кінофабриці. Його іменем названо кіностудію в Києві.
(Олександр Довженко)
3. Дитячі роки провів у селищі Третя Рота на Донбасі, куди переїхали батьки.
(Володимир Сосюра)
4. Писати почав із семи років. У 1910 р. вийшла його перша збірка “На білих островах”.
(Максим Рильський)
5. Створив цілу серію історичних творів про національних героїв українського народу, славних лицарів запорізького козацтва.
(Адріан Кащенко)
6. Його звали Великим Каменярем.
(Іван Франко)
7. Був заарештований за участь у таємній політичній організації (Кирило-Мефодіївському братстві) та за революційну поезію. 10 років провів на засланні.
(Тарас Шевченко)

При складанні сценарію використано таку літературу:

Про День української писемності та мови: Указ Президента України від 6 листоп. 1997 р. // Уряд. кур’єр. – 1997. – 11 листоп. – С. 4.

Білецький А.О. Про мову і мовознавство. – К.: Артек, 1996. – 223 с.

Брайчевський М.Ю. Походження слов’янської писемності. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 1998. – 153 с.

Василяшко В. Україні – українську! – К.: Просвіта, 2002. – 48 с.

Виховувати мовну стійкість, а не суржикову мішанину: [Розмова з акад. АПН України Л. Мацько до Міжнар. дня рідної мови] / Розмову вела Т. Мостова // Освіта України. – 2004. – 20 лют. – С. 5.

Гнаткевич Ю. Воскресне мова – воскресне Україна // Голос України. – 1992. – 27 жовт. – С. 13.

Горбачук В.Т. Барви української мови. – К.: «КМ Academia», 1997. – 270 с.

Грицик М. Божий дар: Сценарій просвітницького заходу про рідну мову // Укр. культура. – 2003. - № 3-4. – С. 36-37.

Дацюк М. «Мистецтво живого слова»: Літ. година, присвячена Дню української писемності та мови // Шк. б-ка. – 2004. - № 4. – С. 31-33.

Клишко Т. Любіть рідну мову: Усний журнал // Шк. б-ка. – 204. - № 10. – С. 11-13.

Крайнікова Т. Українська мова – мова державна // Літ. Україна. – 1998. – 15 жовт. – С. 2.

Мово рідна, слово рідне!: Вірші, поеми, статті / Ред.-упоряд. І. Бойко. – К.: Веселка, 1989. – 288 с.

Найдорожчий скарб: Слово про рідну мову: Поезії, вислови / Упоряд. В.І. Лучук. – К.: Рад. письм., 1990. – 390 с.

Панько Т., Білоус М. Слово в духовному житті нації. – К.: «Знання» України, 1995. – 96 с.

Півторак Г. Українці: звідки і наша мова. – К.: Наук. думка, 1993. – 199 с.

Різниченко О.С. Спадщина тисячоліть: Чим українська мова багатша за інші? – Х.: Просвіта, 2003. – 79 с.

Сто прислів'їв і приказок про силу слова і тактовність у висловлюваннях // Шк. б-ка. – 2004. - № 10. – С. 62.

Ткачук О. Деякі аспекти проблеми походження української мови // Дивослово. – 1998. - № 2. – С. 10-12.

Ющук І.П. Мова наша українська: Статті, виступи, роздуми. – К.: Просвіта, 2001. – 143 с.

Підп. до друку 14.04.2005. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк трафаретний. Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 1,16.
Обл. вид. арк. 0,8. Зам. 1-041405. Наклад 80 прим.

Видавниче підприємство "Східний видавничий дім"
(Державне свідоцтво № ДК 697 від 30.11.2001.)
83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45
тел./факс (062) 338-06-97, 337-04-80